

Miért nem szeretjük a kortárs zenét?

2009.08.23. | Huszti Zoltán

Victor Mátéval a kortárs zene problémái mellett a könnyűzenei élet emlékezetes pillanatairól beszélgettünk.

Victor Mátét 1985-ben Erkel Ferenc-díjjal tüntették ki, majd húsz évvel később, hatvanévesen megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét. A konzervatóriumban Sugár Rezső, a Zeneakadémián Farkas Ferenc növendéke volt. Ösztöndíjjal tanult Varsóban, majd könnyűzenével kezdett foglalkozni. Az idősebbek a nevét a Lélegző furcsa hajnalon című dalhoz, a fiatalabbak az István a király Asztrik főpapjához kötik. Írt színpadi műveket, megteremtette a könnyűzenei kritika máig érvényes műfaját, és rengeteget tett a hazai zenészekért. Hatvanöt évesen is megmaradt nekünk Victor Matyinak.

– Hány éves korodban dőlt el, hogy zenész leszel?

– Olyan korán, hogy már nem is emlékszem rá. Négy-öt évesen már játszottam a zongora billentyűin. Figyeltem az idősebb testvéreimet, akik akkor már zeneiskolába jártak. Kitaláltam apró kompozíciókat, melyeket a bátyám leírt. Néhány taktusnyi harmóniasorok voltak, de el tudtam újra és újra játszani. Ötéves koromban beíratk szolfézslelképzőbe, majd hatévesen zeneiskolába, és ez tartott huszonöt éves koromig. Szerettem ugyan a Beatlest is, de mint muzsikusz addig csak komoly zenével foglalkoztam. 1963-ban érettségiztem a zenei gimnáziumban. A komolyzenész palánták többsége azért akkor már titkon hallgatta a beatet, sőt akadémista koromban cserélgettük is egymás között a beatlemezeket.

– Miért volt, hogy az egy generációval előttem járó könnyűzenészek mégis lenézték, primitívnek tartották a műfajt?

– Mert egy zenei köznyelvváltás történt. Addig a klasszikus-romantikus zene eszközkészletét használták, és ez teljesen más volt. Ahhoz képest ez harmónia- és dallamvilágában egyszerű – szerintük primitív – zene. Ebbe ők már nehezen tudtak belehelyezkedni. Nekem szerencsém volt, hogy generációsan beleszülettem.

– A zeneakadémia után kimentél Lengyelországba is tanulni, de még mindig klasszikus zenét. Miért?

– Érdekelt az elektronikus zene, ami akkor Varsóban már elfogadott műfaj volt. A varsói rádióban európai szinten is jelentős stúdió működött, és ott az akadémián ez a zeneszerző növendékeknek kötelező szak volt. A kortárs zeneszerzői garnitúra Európa élvonalába tartozott. A legjelentősebb tíz kortárs szerzőből öt lengyel volt. Lutosławski, Penderecki, Sierocki, Tadeusz Baird, Górecki a legnagyobb nevek voltak a német Stockhausen, vagy a francia Messiaen és Boulez mellett. Tanultunk kortárs zeneszerzői technikát, amit itthon egyáltalán nem. Nálunk Bartókig tartottak az elemzések. Dodekafóniáról addig csak hallottam, de nem tudtam, mi az, viszont a varsói akadémián a klasszikus technikát egyáltalán nem oktatták. Volt kint egy kollégám, akit felkértek, hogy egy tévéjátékhoz írjon 18. századi stílusú zenét, és

fogalma sem volt, hogyan kéne. Én segítettem ki „négerként” egy menüettel Mozart stílusában.

– Amit ma kortárs zenének hívunk, mennyire zsákutca?

– Nagyon. Eltávolodott, sőt elszakadt a természetes zenéktől. Egy kombinációs számítástechnikai műveletté vált, amit nem bír követni a hallgató. Nincs mire ráismernie. Az ihlet háttérbe szorult, az állandó újítási kényszer miatt minden mű egy teljes életművet próbál megvalósítani. Akadémista koromban ezen nem gondolkodtam, de amikor végeztem, rájöttem, hogy esetleg hónapokig dolgozom egy vonósnégyesen, amit majd meghallgat hetven ember, és három nap múlva tizenkettő emlékszik rá. Vajon érdemes-e ilyen kis hatásfokkal dolgozni? Úgy döntöttem, hogy nem akarok csúnya zenét írni. Ma már ki merem mondani, hogy ezek a dodekafon művek csúnya zenék. Ebben senkinek sincs öröme: sem a hallgatónak, sem az előadónak, aki küszködik azzal, hogy ezeket a nem természetes zenei folyamatokat pontosan játssza le.

– Hogyan szálltál be a könnyűzenei műfajba?

– A hatvanas évek végén ez a generációnknak önkifejezési módja volt, és tiltakozás is az addigi elfogadott értékrend ellen. A giccses zenei világgal szemben a természetességet akartuk.

– Mégis, a beat mellett énekeltél a Harmónia vokálban is, amely többek között a Táncdal Fesztivál kísérő énekegyüttese volt.

– Egy fiatalember számára abban a miliőben benne lenni nagyon nagy élmény volt. Még budapesti zeneakadémista koromban „visszaéltem” azzal a képességgemmel, hogy jól olvasok kottát, hiszen a fesztiválon nem volt idő a szólamokat gyakorolgatni. De közben rengeteget tanultam azzal, hogy a szünetekben odasündörögtem a karmesteri pulpitushoz, és megnéztem a nagyok, Bágya András, Balassa P. Tamás, Körmendi Vilmos, Gyulai Gaál János hangszerelői partitúráit, akik nagyon tudták a zeneszerzés szakmai titkait. Ráadásul anyagilag is sokat segítettem édesanyámnak azzal, hogy megkerestem a zsebpénzemet, és a gázsikból tudtam venni még egy zongorát, és megspóroltam egy furolára valót is.

– Hogyan jött az életedbe a máig is emlegetett Non Stop együttes?

– Még előtte próbáltunk összehozni egy zenekart Hobóval Lepkék, Virágok néven. Sajnos azokat a számokat, amelyeket írtam, nem tudta úgy elénekelni, ahogy én képzeltem. Ő nagyon érdekes színpadi jelenség volt, de rádiófelvételen mint énekes dilettáns lett volna. Aztán elmentem egyszer egy Non Stop bulira. Gyönyörűen játszottak Beatles-számokat. Összebarátkoztunk, és valahogy kialakult, hogy írjak nekik számot, mert szerettek volna saját dalokat. A billentyűs Zádor István volt, a dobos Köves Miklós „Pinyó”, a basszusgitáros Benkő Róbert, aki ma alternatív dzsesszbőgős, Vágó Paja szólógitározott, és Szabatiel Géza énekelt. Később jött Turai Tamás, majd Somló Tamás erre a pozícióra, és Závodi Janó mint gitáros.

– Melyik dalokra vagy máig is büszke?

– A legsikeresebb és kompozícióként legsikerültebb is a Lélegző furcsa hajnalon, amellyel a

71-es fesztiválon másodikkak lettünk. A koncertek másik nagy sikere a Szép Margit volt. A szövegeket Huszár Erika, illetve Kántor István írta.

– Egy személyes megjegyzést engedj meg! Azt szoktam mondani a nem magyar nyelvű szövegeket író hazai zenekaroknak, ha nem jut eszükbe angolul, hogy „Lélegző furcsa hajnalon egy csepp halál az arcomon”, akkor a dalaik tőlünk nyugatabbra is érdektelenek lesznek. Visszatérve hozzád, sikeresek voltatok?

– A fesztivál nagyon jelentős ismertséget adott. Húsz-harminc koncertünk is volt havonta. Életemben olyan jól nem kerestem, de ez volt a problémám is, ezért is szálltam ki viszonylag hamar, jó másfél év után. Szerzőként új számokat szerettem volna és próbákat, ami a többieknek főleg időtöltés lett volna a kész repertoár mellett. Délben beültünk a felszereléssel megrakott, zsúfolt mikrobuszba, éjjel kettőkor kizuhantunk belőle, és egy kis alvás után ugyanez újra nap, nap után. Élveztem a fellépéseket, de másra nem jutott időm, amitől megijedtem. Utána még évekig felléptem a Geminivel vendégzenészként, és közben felvételeket készítettem az egyszemélyes zenekarommal. 76-ban csináltam az utolsót, de már riasztott a műfaj akkori kommersz diszkó stílusa és a rock hamis messianizmusa, hogy öklömnyi arany karkötővel a perifériára szorultakat képviseljük a színpadon.

– Hogyan kerültél a Magyar Rádióba?

– A Harmónia vokál kapcsán ismerkedtem meg Bolba Lajossal, aki a varsói hazatérésem után felkért zenei rendezésekre. A hetvenes években rengeteg felvétel készült az irányításommal, mert a beatzenekarok mindig engem kértek a zenei múltam miatt.

– Voltak nagy felfedezéseid?

– Több is. Az első érdekes közöttük – még a hetvenes években – a Beatrice Gyere kislány, gyere című dala volt, amelyért hetekig harcoltam. A nyolcvanas években már kifejezetten az volt a funkcióm, hogy fiatal zenekarokat fedezzek fel, és készítsek velük felvételeket. Erre szabad kezet kaptam, senki sem szólt bele. Így került be a Faxni Mohai Tamással, a Névtelen Nulla Hevesi Tamással, az Exotic vagy a Z’Zi Labor. Mentem a klubokba, kultúrházakba, rengeteg tehetségkutatón jártam, és voltak az országos amatőr pop-rock vetélkedők. Tíz évig működött Salgóházyán a tábor, ahol aztán profi zenészek irányításával két héten keresztül műhelymunka folyt, demófelvételek készítésével.

– Kinek állt ez érdekében?

– Ez nem üzleti kérdés volt: belefért a KISZ-nek és a Magyar Rádió irányítóinak a koncepciójába.

– Voltak tévedéseid?

– Ritkán. Minden hozzám eljuttatott felvételt végighallgattam, és a nagy halmazból is kerestem az egy jót. Ilyen volt például a Z’Zi Labor Faképnél történő hagyás („Engem ne sirass már...”) című dala, amely előtt a kazettájukon csupa jelentéktelen, vendéglátós stílusú, használhatatlan

szám volt. Ennek az egyetlen számnak a sikere döntötte el a végleges stílusukat. Nekem, ha valami nem tetszett, azt meg is indokoltam.

– Bekerültél az utolsó Ki mit tud? zsűrijébe is. Befogadtak?

– Akkora már 50 éves voltam, és volt olyan szakmai múltam, amely miatt a könnyűzenei szakértelmet nem kérdőjelezte meg senki.

– Mit jelentett az életedben az István a király?

– Beugró voltam Asztrik szerepébe, és nagyon nagy élménnyé vált. Az eredetileg felkért művésszel időegyeztetési problémák adódtak. Igen távoli területekről verbuválódott – még egyes műfajokon belül is – a gárda, és mégis, már a próbák alatt lehetett érezni az emelkedettséget, s hogy valami egység jön létre. Elképzelhetetlen lett volna valamikor is számomra, hogy egy színpadra lépjek Deák Bill Gyulával, Nagy Feróval és Berek Kátival.

– Beszéljünk a saját színpadi műveidről!

– A József Attilában 1976-tól több mint kétszázszor játszották a Villon és a többiek című zenés játékot, amit telt házzal vettek le. Utána jött a Bolond Istók televíziós operám, majd Békéscsabán a Cyrano című musical, és végül Shakespeare alapján a Vízkereszt Miskolcon.

– A Magyar Rádió Könnyűzenei Produkciós Irodájáról mentél nyugdíjba. Mivel foglalkozol ma?

– Zeneelméletet tanítok a Kőbányai Zenei Stúdióban, másrészt a Magyar Zenei Tanács elnökeként a magyar zenészek érdekeit képviselem. Aktívan részt vettem a színházi törvény előkészítésében, amely 2010. január 1-jétől lép életbe, és kiveszi a finanszírozást mindenféle szubjektív befolyásolás alól. Most a médiatörvény kialakításában azt igyekszünk elérni, hogy legalább negyven százalékban kötelező legyen magyar műveket játszani. A többi időmben klasszikus zene felé hajló műveket írok itthon a saját örömömre, és bár ezek nem megrendelésre készülnek, bízom benne, hogy valamikor ezeket is játszani fogják.